

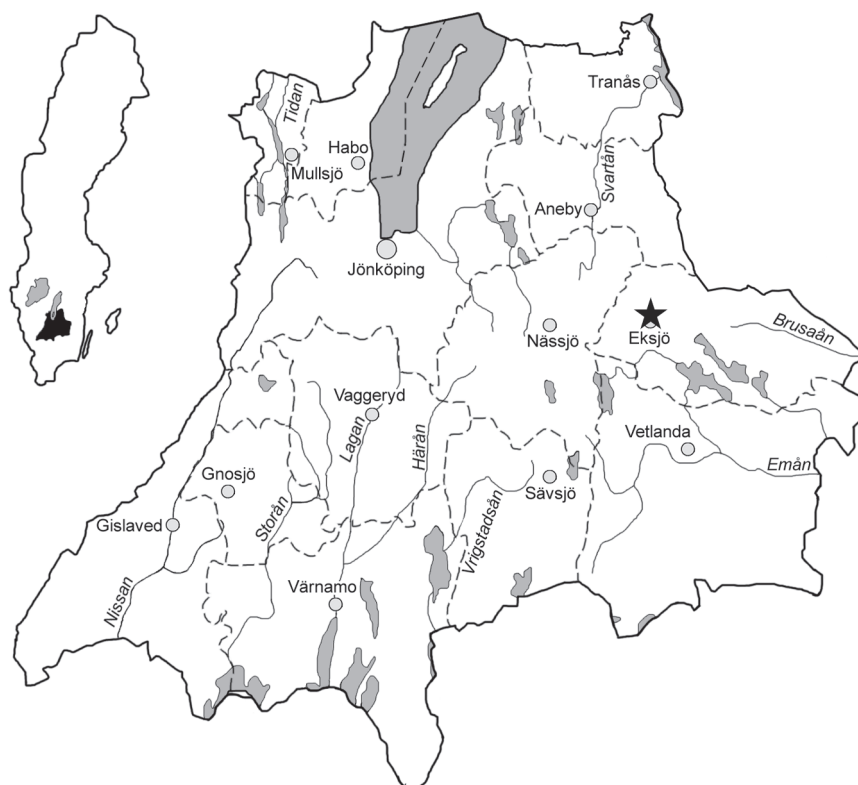
Kv Vaxblekaren 5, 7 och 9 i Eksjö

Rapport över arkeologisk undersökning inom RAÄ 134,
Eksjö stad, Jönköpings län

Kv Vaxblekaren 5, 7 och 9 i Eksjö

Rapport över arkeologisk undersökning inom RAÄ 134, Eksjö stad,
Jönköpings län

Rapport och ritningar: Björn Varenius

Grafisk design: Anna Stålhammar

Redigering: Ann-Marie Nordman

Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036-30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:

Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS2007/04833.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2011

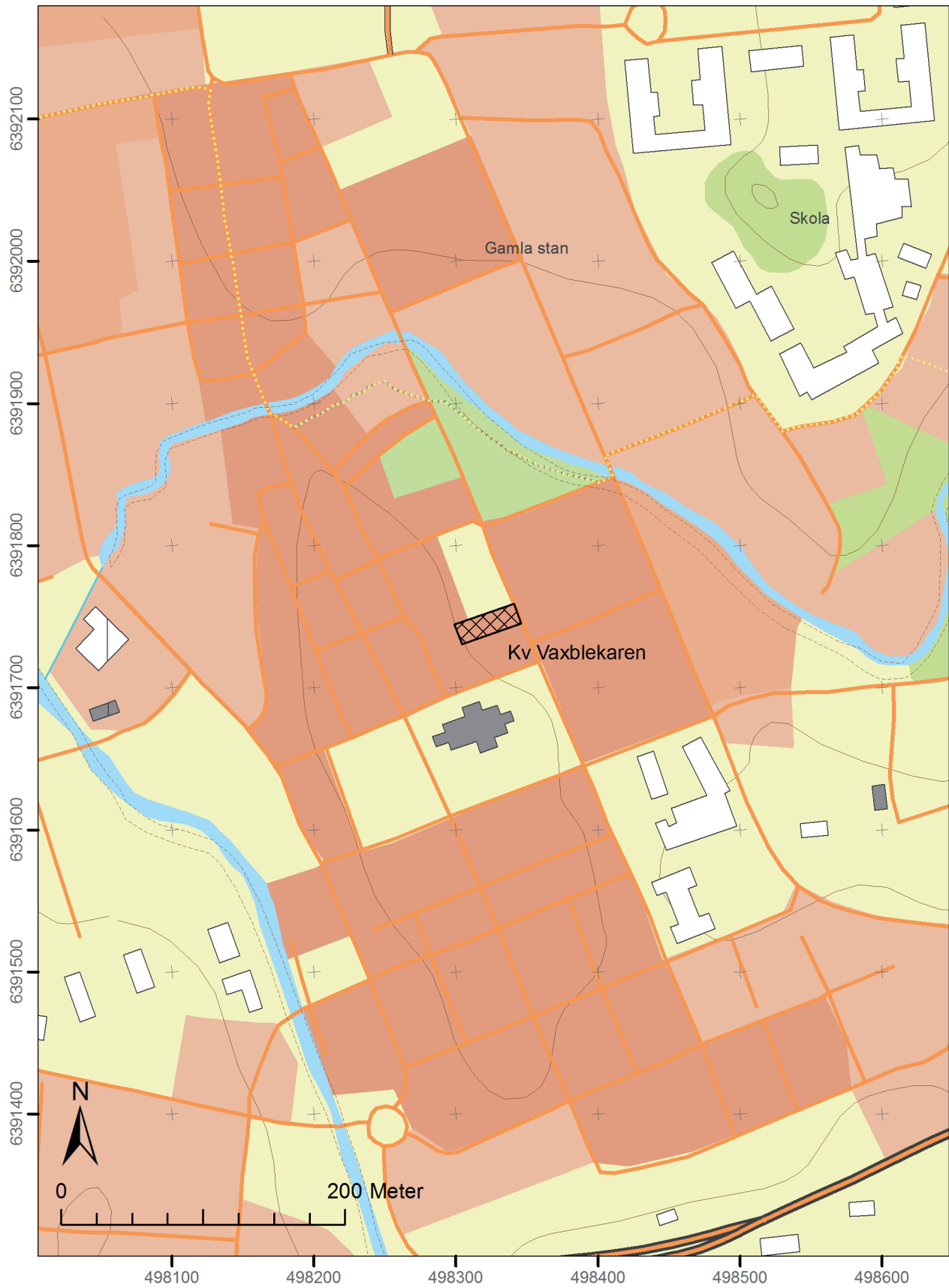
Innehåll

Inledning.....	5
Undersökningsresultat.....	5
Fyndmaterialet.....	6
Administrativa och tekniska uppgifter.....	7
Källförteckning.....	7

Bilagor

- Bilaga 1. Schaktplaner
- Bilaga 2. Fyndtabell

Föreliggande rapport är en arkivrapport som skrevs redan 1985. Texten och planritningarna har skannats in och redigerats 2010. Observera, att koordinaterna på planritningarna (Bilaga 1) har inte konverterats till SWEREF99.

FIGUR 1. Utdrag ur digitala fastighetskartan. Undersökningsområdet inom kv Vaxblekaren har skrafferats. Skala 1:4 000.

RAPPORT

Stadsarkeologisk undersökning, JLM dnr:589/85

Kv Vaxblekaren 5,7 och 9, Eksjö kommun, Jönköpings län, Småland.

INLEDNING

Med anledning av tillbyggnas av befintlig lokal utfördes en undersökning under ledning av Jönköpings läns museum. Kostnadsansvarig var kyrkoförvaltningen i Eksjö.

Ansvarig för undersökningen var Björn Varenius.

UNDERSÖKNINGSRESULTAT

Ytan på 500 m² avschaktades och matjord borttogs. Nivå 1 framkom bestående av fyra anläggningar. Det var en kullerstensläggning i den nordvästra delen. Den bestod av stenar i storlek 0,1-0,2 m och låg i en västöstlig riktning och har troligen löpt över hela schaktet. I gatan påträffades rödgods, kritpipa, spik, slagg och delar av en flaska. Kullerstensbeläggningen låg på en höjd mellan 207,40-207,00. Stenläggningen har troligen legat direkt norr om husen A3 och A4.

Det västra huset (A3) var ca 7,5 x 3 m stort. Det har en bevarad syllstensrad i nordväst och i öst de båda hörnstenarna. Här har höjden legat mellan 206,19-206,85. Huset har varit sammanbyggt med A4 som var ett lite större hus. Det var 11 x 3,5 m stort och A4 var bevarat med hörnstenarna och ytterligare en syllsten i södra delen. Vid den sydöstra hörnstenen fanns också lite trä bevarat, troligen rester efter själva byggnationen. Inom dessa båda anläggningar framkom keramik- yngre rödgods, glas och flaskor, kritpipor, kniv, bryne, div. järnföremål och slagg.

Båda husen har varit uppförda i skiftesverksteknik vilket innebär att en syllram fungerar som en stomme runt hela byggnaden, dels av hörnstolpar och andra stolpar som vilar på syllstenarna och syllramen. Mellan dessa stolpar placeras tunnare plankor liggande i en ränna som fanns uthuggen i stolparna. Detta är en hustyp som förekommer under hela medeltiden och även fram till nutid där teknik med syllram och stöttor används i korsvirkeshusen. Taket har antagligen bestått av halm eller trä. Om kullerstensläggningen har varit en allmän gränd eller bara en infart in på gården är svårt att säga. Funktionen på husen är troligen boningshus, ugnen eller spisen tyder på detta, men även hus med en bostadsdel ihopbyggd med ladugården förekommer, vilket skulle kunna vara fallet här. Att keramik har påträffats inom anläggningen talar också för att det varit ett boningshus.

A6, en ugn eller ett spisfundament hör troligen ihop med A3. Den fanns i mitten av huset men lite förskjutet mot den södra väggen. Anläggningen benämns både som spisfundament och ugn med skärvtenshöj i dokumentationsmaterialet så det var svårt att i efterhand bedömma anläggningens funktion. Den bestod av stenar i storlek mellan 0,1-0,6 m som var utspridda över ett 4 x 2,5 m stort område. Höjderna varierar från 206,29-205,88 m.ö.h. I samma område som A6 kom ytterligare en anläggning som hör till nivå 2, ett tidigare skede, så det var svårt att endast genom ritningarna avgöra vilka stenar som hör till vilken anläggning. Inom A6 har en kritpipa påträffats.

Ytterligare en del av ett hus framkom på nivå 1. Det låg strax väster om A3 och bestod av en syllstensrad och en hörnsten, de har fått anläggnings nr 1. Försättningen på huset låg utanför schaktet så husets storlek kan inte bestämmas, men bredden har troligen varit ca 3 m. Här påträffades keramik, fajans, kakel, kritpipor, flaskor och järnföremål.

Den undre nivån 2, är äldre än nivå 1 men dateringen är svår att fastställa. Här påträffades ett antal

stenskodda stolphål som tillsammans bildar ett hus med två takbärande stolprader och en vägglinje. De takbärande stolparna och dess skoning har haft en diameter på ca 1,5 m där själva stolpen var 0,3 m. Det framkom fyra stycken i rad i norra delen av huset och endast en stolpe i den södra raden pga begränsningen av undersökningsområdet. Eftersom den norra raden var så regelbunden och den påträffade stolpen i söder står i par med stolpe A9 så kan slutsatsen dras att det handlar om ett hus med två takbärande stolprader. Avståndet mellan stolparna varierar mellan 5-6 m. Vägglinjen består av stolphål som var mindre och stod tätare än mittstolparna. Diametern var 0,5-0,8 m och avståndet mellan dem var 3-4 m där avståndet 3,5 m var vanligast. I hörnet på huset fanns också de mindre stolphålen som hörde till gavelkonstruktionen. Av den har endast en på varje sida påträffats pga schaktets begränsning men de visar ändå husets begränsning. Den södra vägglinjen finns troligen utanför schaktkanten. Höjderna på stolphålen varierar mellan 206,03-206,88. Om A6, ugnen eller spisen, hör till detta hus så var den byggd alldeles intill stolpen A8 vilket pga brandrisken i byggnaden verkar mindre trolig.

Det rör sig alltså om ett treskeppigt hus med takbärande stolpar och mindre kraftiga väggstolpar. Huset har varit stort, troligen ca 29 x 7 m och typen kallas treskeppigt långhus och använts redan från bronsålder fram till reformationen. Troligen har funktionen ändrats under medeltiden och senare. Storleken och det ålderdomliga byggnadssättet talar för att det rör sig om en lada eller loge som uppförts på platsen. Just med denna funktion lever långhusen kvar som byggnadsform.

FYNDMATERIALET

Den mest förekommande fyndkategorin var keramik, där yngre rödgods var vanligast. 7 skärvor stengods påträffades också. I övrigt framkom diverse järnföremål såsom knivar, spik och dylikt. Olika sorters glas, såsom flaskor, dricksglas, förnsterglas och delar av fönsterglas påträffades. Den fyndgrupp som kan användas till datering var keramiken.

Den största delen av keramikmaterialet består alltså av en typ kallad yngre rödgods. Det är ett oxiderat lergods med invändig täckande blyglasyr som har importerats, men som i ett senare skede också fick en inhemsk produktion (Dahlbäck 1982:194). Rödgodset dyker upp i fyndmaterialet under 1200-talet i Sverige och det har fortlevt in i modern tid. Genom att titta på handtagen till trefotsgrytorna och deras profil kan man få en ungefärlig datering på denna fyndgrupp och de som påträffades inom Vaxblekaren dateras till; 1500/1600-tal och till klart 1600-tal (Dahlbäck 1982:200).

Det förekom också stengods, både genomsintrat och ej genomsintrat, De var av typerna CI och CII vilka var importgods. Dessa kärl har till övervägande del saltglasyr. Godstypen började dyka upp i mellanSverige under 1100- eller 1200-talet, och har sedan fortlevt fram till idag.

Merparten av de daterbara fynden (keramiken) framkom inom hus A3. Två skärvor påträffades inom A6- ugnen, resten kom i det sydöstra hörnet av byggnaden. Inom hus A4 kom två skärvor, detta skulle tala för att funktionen på byggnaderna var ett boningshus ihopbyggt med ladugården (A4) där mindre fynd framkommit. En stengodsskärva framkom i hus A1 och ett handtag till en trefotsgryta påträffades i utrymmet mellan de båda byggnaderna A1 och A3. En stengodsskärva har också hittats norr om kullerstensbeläggningen. Den stora merparten av de daterbara fynden som framkom hör till nivå 1, den yngre fasen.

På nivå 2 har få sådana fynd påträffats, en stengodsskärva norr om huset var det enda säkra till denna nivå. De relativt få fynden talar för att hypotesen att det treskeppiga huset på nivå 2 haft som funktion en lada eller loge där man handskades med få föremål som bevarats.

Dateringen på området var svårbestämd men det rör sig om 1600-1800-tal, där nivå 2 troligen hör till 1600-talet med ladan och en aktivitet som lämnat få spår efter sig. En senare datering får nivå 1 där det troligen rör sig om slutet på 1600-talet och framåt.

ADMINISTRATIVA OCH TEKNISKA UPPGIFTER

Ekonomiskt kartblad: Eksjö 6F8a X 6394 Y 1450,200
Länsstyrelsens dnr: 11.391-1418-85
JLM dnr 589/85

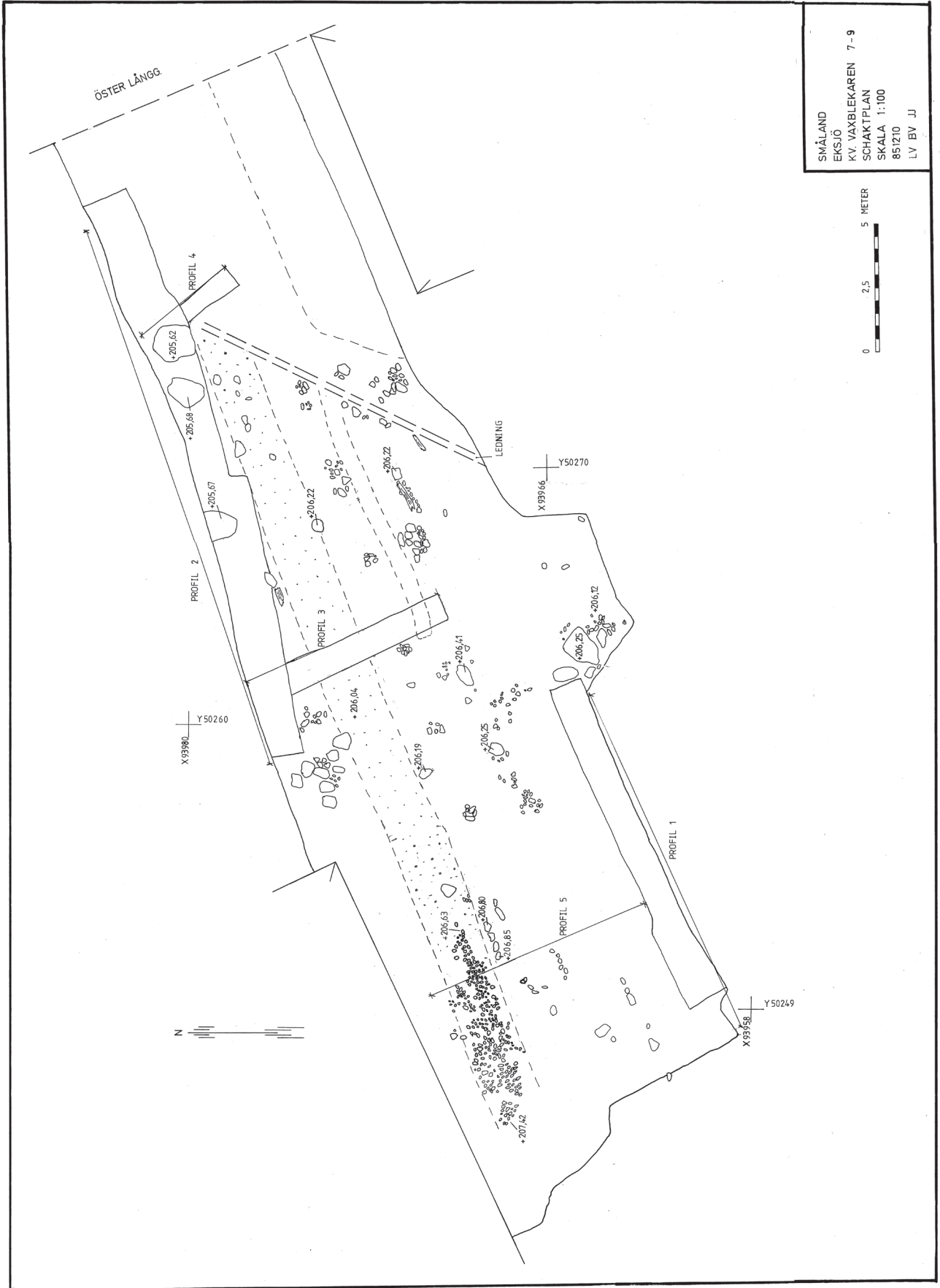
Arbetet utfördes under perioden 1988-11-18/ 11-28
Sammanlagd arkeologtid uppgick till 80 timmar.
Den undersökta ytan omfattade 500 m².

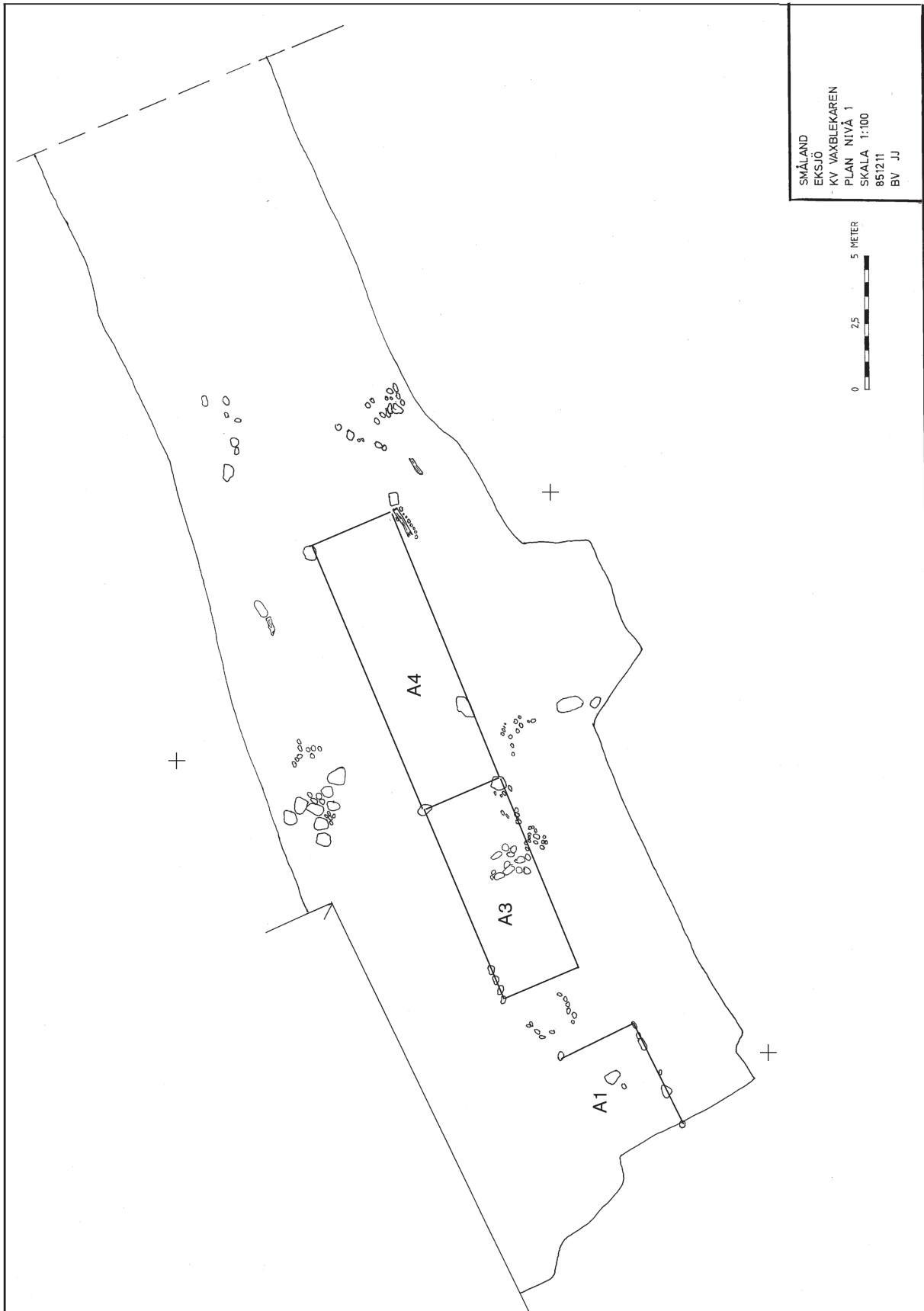
Två schaktplaner upprättades i skala 1:100
Sex profil snitt upprättades i skala 1:20
Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.
Stadsarkeologiskaregistret nr 100.

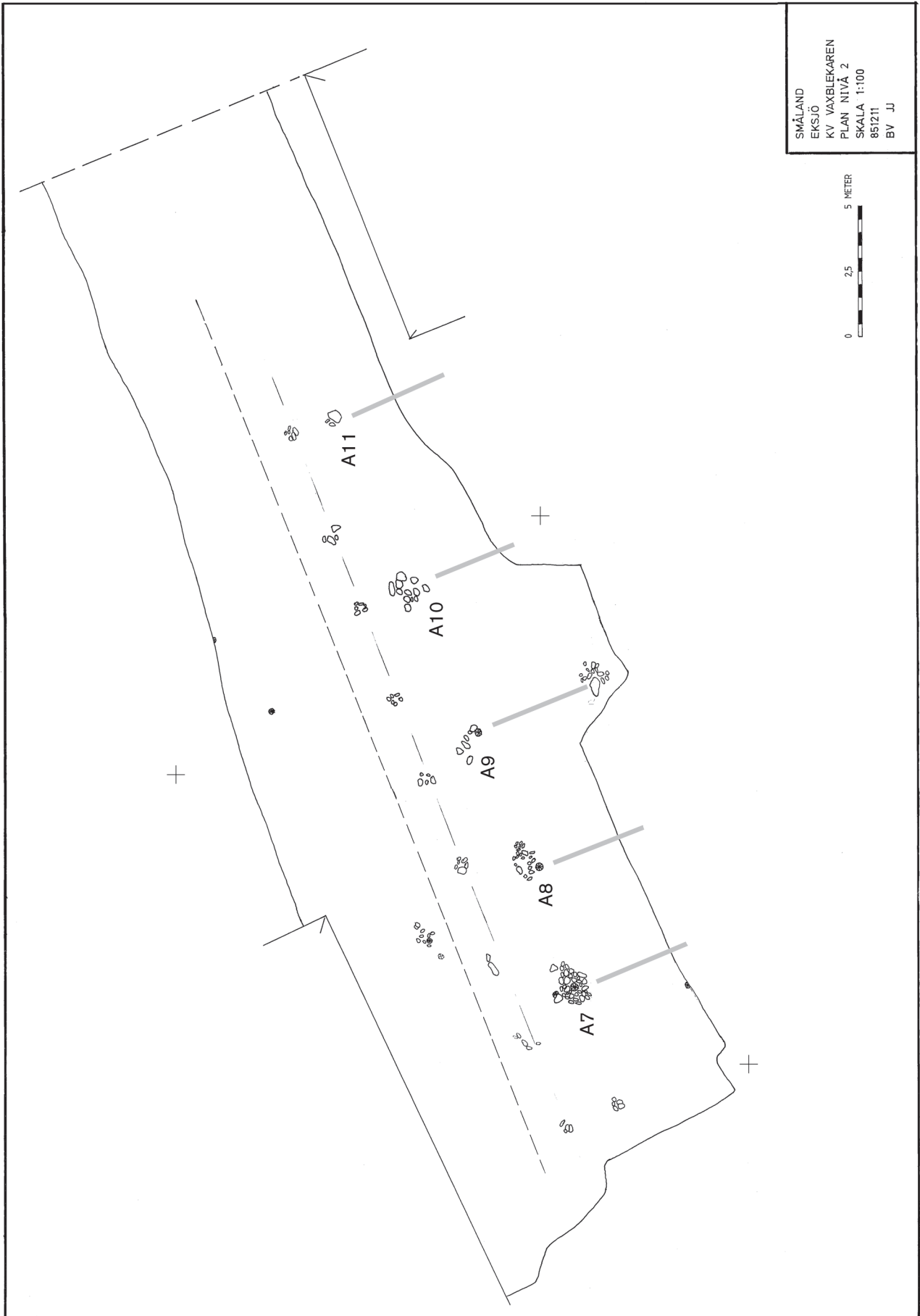
KÄLLFÖRTECKNING

- A. Broberg, S. Kriig, J. Rudolfsson.** 1982 Helgeandsholmen. 1000 år i Stockholms ström.
Riksantikvarieämbetet.
- E. Lundberg** 1942 Svensk bostad
- S. Erixson** 1952 Nordisk kultur XVII. Byggnadskultur..

SMÅLAND
EKSJÖ
KV VAXBLEKAREN
PLAN NIVÅ 2
SKALA 1:100
851211
BV JJ

0 2.5 5 METER

Fyndtabell. Kvarteret Vaxblekaren, Eksjö stad. RAÄ 134. Jlm dnr 589/85

FNR	SAKORD	SAKORD 2	MATERIAL	KER-TYP	X	Y	ANL	LAGER	FYNDOMSTÄNDIGHETER	BESKRIVNING
1	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgods	966	252	7	1	I anslutning t nedgrävning, vid rensning	Inv grön blyglasyr. Vågbandsmönster
2	Skärvor		Glas		966	252	7	1	I anslutning t nedgrävning, vid rensning	Fönsterglas, kantbit. Glaskärl. Gåspest på båda
3	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgods	960	245		4	vid schaktning	diverse blyglaserade, bruna o grönbruna skärvor
4	Spik		Järn		960	245		4	vid schaktning	
5	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgods	968	258	4	16	rensning	olika typer o glasyr
6	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgods	968	258	4	16	rensning	randskärvor fr olika kärl. En försedd m pip
7	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgods	968	258	4	16	rensning	bla m saltglasyr, passning m fnr 80
8	Kärl	Skärva	Keramik	rödgods	968	258	4	16	rensning	utv saltglasyr, inv drejfaror
9	Kärl	Skärvor	Keramik	fajans	968	258	4	16	rensning	
10	Fönsterglas		Glas		968	258	4	16	rensning	
11	Oid		Glas		968	258	4	16	rensning	två till rund form bearbetade glasbitar. En grön, en ofärgad
12	Kärl	Flaska	Glas		968	258	4	16	rensning	
13	Kritpipa		Piplera		968	258	4	16	rensning	två piphuvuden, stämpel: krönt M samt krönt W
14	Kniv		Järn		968	258	4	16	rensning	
15	Spik		Järn		968	258	4	16	rensning	
16	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgods	962	249		1	vid profilrensning	inv blyglasyr
17	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgods	962	249		1	vid profilrensning	inv grön blyglasyr, utv sotiga
18	Spik		Järn		962	249		1	vid profilrensning	
19	Oid		Järn		962	249		1	vid profilrensning	ena fragm är en del av en gryta
20	Kärl	Flaska	Glas		962	249		1	vid profilrensning	
21	Kritpipa		Piplera		962	249		1	vid profilrensning	
22	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgods	978	263		16	vid profilrensning	inv klar blyglasyr m mörkbruna stänk. Kruka?
23	Kritpipa		Piplera		967	259	6	1	vid anl S sida	stämpel på klacken DV
24	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgods					A10?	
25	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgods	977	275		4	rensning	olika former o typ av kärl
26	Kärl	Skärva	Keramik	stengods	977	275		4	rensning	grått gods, saltglasyr. Utv blå dekor. Westenwald
27	Kärl	Skärvor	Keramik	fajans	977	275		4	rensning	
28	Kärl	Skärvor	Keramik	fajans	977	275		4	rensning	
29	Kärl	Skärva	Keramik	porslin	977	275		4	rensning	
30	Kärl	Flaska	Glas		977	275		4	rensning	
31	Kritpipor		Piplera		977	275		4	rensning	skaffragm, några m dekor

FNR	SAKORD	SAKORD 2	MATERIAL	KER-TYP	X	Y	ANL	LAGER	FYNDOMSTÄNDIGHETER	BESKRIVNING
32	Fönsterglas	Skärvor	Glas		977	275		4	rensning	
33	Kärl	Skärvor	Glas		977	275		4	rensning	
34	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgoods	971	266		2	rensning	
35	Bryne		Sten		971	266		2	rensning	
36	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgoods	972	268		2	rensning	
37	Kärl	Skärva	Keramik	stengods	972	268		2	rensning	Siegburg-typ
38	Kärl	Flaska	Glas		972	268		2	rensning	olika flaskor
39	Kritpipa		Piplera		972	268		2	rensning	
40	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgoods	962	252		9,11	vid schaktning etapp 2	
41	Kärl	Skärva	Keramik	rödgoods			4	16	rensning av anl	fat mm
42	Kärl	Skärva	Keramik	fajans			4	16	rensning av anl	
43	Fönsterglas	Skärvor	Glas				4	16	rensning av anl	
44	Kritpipa		Piplera				4	16	rensning av anl	
45	Oid		Järn				4	16	rensning av anl	Avlångt, svagt böjd, ovalt tvärsnitt
46	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgoods	962	252		3	schaktning	skål, trebensgryta. Polykrom dekor
47	Kärl	Skärvor	Keramik	fajans	962	252		3	schaktning	
48	Kärl	Flaska	Glas		962	252		3	schaktning	
49	Kritpipa		Piplera		962	252		3	schaktning	
50	Fönsterglas		Glas		962	252		3	schaktning	
51	Föremål		Järn		962	252		3	schaktning	Plåt, gångjärn, spik, oid
52	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgoods	968	259			schaktning?	troligen fr A4
53	Kärl	Skärva	Keramik	fajans	968	259			schaktning?	troligen fr A4
54	Kärl	Skärva	Keramik	porslin	968	259			schaktning?	troligen fr A4
55	Kritpipor		Piplera		968	259			schaktning?	troligen fr A4
56	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgoods	972	269		4	schaktning	bl a trebensgryta
57	Slipsten		sandsten		972	269		4	schaktning	
58	Bryne		sten		972	269		4	schaktning	
59	Kritpipa		Piplera		972	269		4	schaktning	
60	Spik		Järn		972	269		4	schaktning	
61	Slagg		slagg		972	269		4	schaktning	
62	Krita		Krita							
63	Kärl	Skärva	Keramik	rödgoods	964	251		3	första rensning	Fat m borrat hål. Bandhänkel. Blyglasyr
64	Kärl	Skärva	Keramik	rödgoods	964	251		3	första rensning	Randskärva m rörskaft. Panna?
65	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgoods	964	251		3	första rensning	skålar o fat

FNR	SAKORD	SAKORD 2	MATERIAL	KER-TYP	X	Y	ANL	LAGER	FYNDOMSTÄNDIGHETER	BESKRIVNING
66	Kärl	Skärva	Keramik	rödgods	964	251	3	3	första rensning	
67	Kärl	Flaska	Glas		964	251	3	3	första rensning	rektangulär botten
68	Kärl	Flaska	Glas		964	251	3	3	första rensning	
69	Kärl	Dricksglas	Glas		964	251	3	3	första rensning	
70	Fönsterglas		Glas		964	251	3	3	första rensning	
71	Kritpipa		Piplera		964	251	3	3	första rensning	1 piphuvud m stämpel, 12 skafffragm
72	Spik		Järn		964	251	3	3	första rensning	
73	Oid		Järn		964	251	3	3	första rensning	ben till järngryta?
74	Slagg		slagg		964	251	3	3	första rensning	
75	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgods	964	251			vid schaktning	trolig årtal 17.. På en skärva
76	Kärl	Skärvor	Keramik	rödgods	964	251			vid schaktning	
77	Kärl	Skärva	Keramik	fajans	964	251			vid schaktning	
78	Kärl	Flaska	Glas		964	251			vid schaktning	
79	Spik		Järn		964	251			vid schaktning	
80	Kärl	Skärva	Keramik		965	255				passning m Fnr 7
81	Kärl	Skärvor	Keramik		965	255				
82	Kakel		Keramik		965	255				
83	Kärl		Keramik	fajans	965	255				
84	Kärl	Flaska	Glas		965	255				
85	Kritpipa		Piplera		965	255				
86	Kärl		Keramik		965	255				
87	Spik		Järn		965	255				
88	Kärl		Keramik	rödgods	969	262	4	4	Schaktning	
89	Kärl		Keramik	rödgods	969	262	4	4	Schaktning	
90	Kärl	Flaska	Glas		969	262	4	4	Schaktning	
91	Kritpipa		Piöplera		969	262	4	4	Schaktning	
92	Kniv		Järn		969	262	4	4	Schaktning	
93	Sko	Klackjärn	Järn		969	262	4	4	Schaktning	
94	Kärl		Järn		969	262	4	4	Schaktning	
95	Fönsterglas		Glas		969	262	4	4	Schaktning	
96	Kärl		Keramik	rödgods	973	273	4	4	Rensning	
97	Kärl		Keramik	rödgods	963	249	3	3	Schaktning	
98	Kärl		Keramik	porslin	963	249	3	3	Schaktning	
99	Kritpipa		Piplera		963	249	3	3	Schaktning	

FNR	SAKORD	SAKORD 2	MATERIAL	KER-TYP	X	Y	ANL	LAGER	FYNDOMSTÄNDIGHETER	BESKRIVNING
100	Fönsterglas		Glas		963	249		3	Schaktning	
101	Söm		Järn		963	249		3	Schaktning	
102	Kärl		Keramik	rödgoods	970	975	4	4	efter schaktning	
103	Kritpipa		Piplera		970	975	4	4	efter schaktning	
104	Kärl	Hänkel?	Glas		970	975	4	4	efter schaktning	
105	Kärl		Keramik	rödgoods	959	246	1	3	schaktning	
106	Kärl		Keramik		959	246	1	3	schaktning	
107	Kakel		Keramik		959	246	1	3	schaktning	
108	Kärl	Fat	Keramik	fajans	959	246	1	3	schaktning	
109	Kritpipa		Piplera		959	246	1	3	schaktning	
110	Kritpipa		Piplera		959	246	1	3	schaktning	
111	Kärl	Flaska	Glas		959	246	1	3	schaktning	
112	Fönsterglas		Glas		959	246	1	3	schaktning	
113	Spik		Järn		959	246	1	3	schaktning	
114	Kärl		Keramik						Schaktfynd, Ö delen av omr	
115	Kärl		Keramik						Schaktfynd, Ö delen av omr	
116	Kärl		Keramik	fajans					Schaktfynd, Ö delen av omr	
117	Kärl		Keramik	porslin					Schaktfynd, Ö delen av omr	
118	Kärl	Dricksglas	Glas						Schaktfynd, Ö delen av omr	
119	Kritpipa		Piplera						Schaktfynd, Ö delen av omr	
120	Kärl		Keramik						S om A4, rensfynd	
121	Kärl		Keramik	fajans					S om A4, rensfynd	
122	Kritpipa		Piplera						S om A4, rensfynd	
123	Instrument	Munspel	Plåt, trä						S om A4, rensfynd	
124	Kärl	Skål	Keramik		968	258		3	Rensning	
125	Kärl		Keramik		968	258		3	Rensning	
126	Kakel		Keramik		968	258		3	Rensning	
127	Kärl	Flaska	Glas		968	258		3	Rensning	
128	Kärl	Dricksglas	Glas		968	258		3	Rensning	
129	Fönsterglas		Glas		968	258		3	Rensning	
130	Kritpipa		Piplera		968	258		3	Rensning	
131	Spik		Järn		968	258		3	Rensning	
132	Kärl	Skål	Keramik		968	258	4	2	Rensning	
133	Kärl		Keramik		968	258	4	2	Rensning	

FNR	SAKORD	SAKORD 2	MATERIAL	KER-TYP	X	Y	ANL	LAGER	FYNDOMSTÄNDIGHETER	BESKRIVNING
134	Krittpipa		Piplera		968	258	4	2	Rensning	
135	Fönsterglas		Glas		968	258	4	2	Rensning	
136	Spik		Järn		968	258	4	2	Rensning	
137	Slagg				968	258	4	2	Rensning	
138	Kärl		Keramik		967	244	2		Rensning av anl	
139	Kärl	Hänkel	Keramik		967	244	2		Rensning av anl	
140	Kärl		Keramik	fajans	967	244	2		Rensning av anl	
141	Kärl	Flaska	Glas		967	244	2		Rensning av anl	
142	Krittpipa		Piplera		967	244	2		Rensning av anl	
143	Spik		Järn		967	244	2		Rensning av anl	
144	Slagg				967	244	2		Rensning av anl	
145	Mynt	1/6 öre	Koppar		974	261		1	n om A4	Årtal 1666
146	Kärl		Keramik		972	252			N om UO	
147	Kärl		Keramik		968	258		3	rensfynd vid A4	

Arkeologisk rapport 2011:04
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM